

Rozprávka na dobrú noc v prostredí elektronických médií na Slovensku

Lenka Regrutová, Filozofická fakulta PU, lenkareg@gmail.com

Kľúčové slová: detský príjemca, pôvodná detská tvorba, rozprávka na dobrú noc, stereotyp, zvučka

Key words: children as observers, original production for children, bedtime story, stereotype, jingle

„Rozprávok je taká fúra, že už nie je miesto. Začala sa inventúra, je ich milión dvesto. Nechajte si vyrozprávať ďalšiu. Tú, čo prišla na rad.“ (Andanténa, archív SRO)

Žáner rozprávky (v jej rôznych podobách) sa stal predmetom záujmu mnohých folkloristov, literárnych vedcov, psychológov, mediálnych teoretikov, ktorí postupne predniesli viacero spôsobov nazerania na rozprávku a uviedli niekoľko jej definícií a klasifikácií.

Pri tvorbe akéhokoľvek textu zohráva určujúcu úlohu povedomie autora o príjemcovi. V prípade rozprávky, predovšetkým v jej ľudovej podobe (autorská rozprávka je adresnejšia: klasická určená deťom, realistická prevažne dospelým; pozri Mikola, 1998a, s. 29 – 34), možno hovoriť o univerzálnom žánri (prevládanie epiky, prítomnosť lyrických prvkov a dramatickej konfliktnosti; bližšie pozri Sabol, 2005, s. 208) s univerzálnym percipientom. Ústne podávané rozprávkové texty plnili najmä v zimnom období zábavnú a duchovnú funkciu (pozri M.-L. von Franz, 1998, s. 168) a boli určené prevažne dospelým. Príbehy vznikali z túžby ľudí po spravodlivosti, víťazstve pravých čností, často boli späté s rôznymi poverami, prírodnými živlami, dochádzalo v nich k prelínaniu reálneho a fantastického sveta (bližšie pozri Minichová, 1971, s. 5 – 11). Intencia na detského príjemcu sa postupne potvrdila pri začlenení ľudovej rozprávky do detského čitateľského fondu (bližšie pozri Sliacky, 2007, s. 141 – 144) a jej transformácií do prostredia divadla, rozhlasu, televízie, filmu a žáner rozprávky sa postupne stal primárnym žánrom detskej produkcie.

V rámci pôvodnej tvorby pre deti v prostredí elektronických médií (uvažujeme predovšetkým o verejnoprávnom prostredí) osobitné postavenie predstavuje rozprávka na dobrú noc. *Encyklopédia dramatických umení Slovenska* (1990, s. 280) definuje tento žáner ako „krátky programový, obyčajne dramatický útvar v rozhlase a televízii určený deťom predškolského a nižšieho školského vekového stupňa“ (pozn. v súčasnosti sa uvádza termín predškolský a mladší školský vek). K jej základným znakom patrí pravidelné zaradenie do programovej štruktúry jednotlivých médií, ustálená kompozícia (úvod, rozprávanie, záver, rámcová zvučka), ustálená minútáž (zvyčajne do 10 minút). Podoba rozprávky na dobrú noc (najmä v televíznom prostredí) a jej obsahové zameranie je pomerne rozsiahle (animovaná, kreslená, bábková, malý hraný útvar; východiskom pre spracovanie sú často ľudové, autorské literárne predlohy). V súčasnosti pôvodnú „večerníčkovú“ tvorbu často supľujú tzv. cartoons (pozri Rusnák, 2010, s. 19), ktoré sú považované za jeden z hlavných žánrov pre deti (pozri Davies, 2010, s. 153 – 162; autor uvádza päť hlavných žánrov detskej tvorby) a v prostredí komerčných médií často zastupujú jediný druh programu určený pre detského percipienta. Na Slovensku má tvorba a vysielanie rozprávok na dobrú noc dlhodobú tradíciu a datuje sa takmer od začiatku vysielania Slovenského rozhlasu a Slovenskej televízie (v počiatkoch išlo o Československý rozhlas a Československú televíziu, v súčasnosti sú inštitúcie súčasťou Rozhlasu a televízie Slovenska). Archív daných inštitúcií disponuje dostatočným množstvom

titulov, ktoré boli odvysielané v rámci rozhlasového programu *Dobrá noc, deti* a televízneho *Večerníčka*. V nasledujúcej časti sa pokúsime priblížiť formu daných programov a uvedieme vybrané texty rozličných autorov s rozdielnou formou spracovania.

***Dobrá noc, deti* v Slovenskom rozhlase**

Krátko po vzniku Česko-slovenského rozhlasu (18. máj 1923) začali rozhlasoví tvorcovia uvažovať aj o zastúpení literárnych textov, ktoré sa neskôr stali súčasťou literárno-dramatického vysielania. Rozprávka spočiatku zastupovala jediný epický útvar a istý čas reprezentovala literatúru v rozhlase. Bratislava (začiatok vysielania 18. júla 1926) a neskôr aj Košice (vysielal od roku 1927) nadviazali na skúsenosti pražského štúdia (slovenská rozprávka *Radúz a Mahulena* sa v pražskom rozhlase vysielala v roku 1924) a do programu už od začiatkoch vysielania tvoriví pracovníci zaradili čítanie rozprávok, bábkové hry (košické štúdio) a postupne sa pridávali technicky náročnejšie podoby (rozprávková hra, seriály a pod.). Už od polovice tridsiatych rokov sa v sobotu popoludní pravidelne vysielali rozhlasové hry pre deti a mládež (tradícia sobotňajšieho vysielania pre deti a mládež zachovaná dodnes), ktoré zastupovali najmä rozprávkové prepisy. (Mikola, 1998b, s. 64 – 67)

Rozprávka sa do rozhlasu často transformovala z literárneho prostredia, a tak vznikali predovšetkým monologické útvary. Išlo o jednoduché čítania, pri ktorých dôležitú úlohu zohral interpretátor (K. Machata, V. Bálinthová, J. Kroner, M. Vašáryová a iní). V päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch 20. storočia vzniklo mnoho interpretácií textov P. Dobšinského (majoritný autor – tituly z jeho zbierok si vyžiadali aj detskí poslucháči), ktoré pre potreby rozhlasu upravovali autori detskej literatúry (M. Ďuríčková, P. Glocko, O. Sliacky), pričom často dochádzalo k posunu v spracovaní smerom k detskému poslucháčovi. Pôvodné verzie príbehov sa skracovali (minutáž do 10 minút, v súčasnosti 15 minút) a do programovej štruktúry boli zaradené v rámci programu *Dobrá noc, deti*. Ľudové motívy možno nájsť aj v mnohých tituloch rozprávkových hier, no v tomto prípade ide často o autorské spracovanie. Rozprávková hra sa stala súčasťou nedeľného vysielania pre deti, v sobotu bola intencia programov posunutá pre najmenšie deti. Postupne začali vznikať aj rozprávkové tituly iniciované rozhlasom (nevychádzali z literárnej predlohy), ale aj ďalšie žánre detskej produkcie a detská dramaturgia kategorizovala publikum do viacerých skupín. Pre najmladšie deti (do osem rokov) sa každý deň vysielal program *Dobrá noc, deti*, v sobotu popoludní bola uvedená rozprávková hra (pre deti do dvanásť rokov), pre staršie deti a mládež sa vyrábali rozhlasové hry (napr. na motívy kníh J. Verna), publicistické žánre, čítanie na pokračovanie. V deväťdesiatych rokoch došlo k zrušeniu redakcie pre deti a v oblasti detskej tvorby nastalo vákuum (programy pre deti sa rušili, navracali sa v iných podobách). V súčasnosti je detská produkcia zahrnutá v štruktúre literárno-dramatického centra a podieľa sa na tvorbe monologických rozprávok, rozhlasových rozprávkových hier, rozhlasových hier pre deti a mládež. (Panáková, 2011)

K istej zmene došlo aj v rámci programu *Dobrá noc, deti*, ktorá bola presunutá z Rádia Slovensko na okruh Rádia Regina a jej minutáž sa predĺžila z pôvodných desiatich na pätnásť minút. Relácia sa vysiela každý deň o 19:45. Detskí poslucháči tak majú možnosť vytvoriť si návyk na pravidelné počúvanie v rovnakom čase, ktoré môže prispieť k ich pozitívnym návykom na denný režim. Identifikačným prvkom programu je zvučka rozprávky na dobrú noc, ktorú na objednávku pre rozhlas v šesťdesiatych rokoch zložil M. Brož a nazval ju Buvajko. Okrem spomínaných monologických útvarov (vychádzali z literárnej predlohy ľudovej alebo autorskej rozprávky) boli v rámci daného programu uvedené aj seriály, v ktorých zohrával dôležitú úlohu detský alebo zvierací hrdina. V roku 2001 uviedol Slovenský rozhlas v rámci 75-teho výročia začiatku vysielania bratislavského štúdia reláciu *Andanténa*. Autorkou a dramaturgičkou programu bola B. Panáková, ktorá v Slovenskom rozhlase pracuje od roku 1983 a dodnes je dramaturgičkou programu *Dobrá noc, deti*.

Rozprávkový psík Andanténa („s chvostom, fúzikmi a uškami ako antény“) a rozhlasový archivár (predstavuje ho B. Farkaš, prepožičal aj hlas Andanténe) predstavili poslucháčom tvorbu titulov, ktoré boli súčasťou rozprávky na dobrú noc. Percipienti sa tak postupne oboznámili s významnými interpretmi (H. Gregorová, V. Bálinthová, H. Krčméryová), tvorcami a postavami jednotlivých seriálov a rozprávok. V nasledujúcej tabuľke sú uvedené základné informácie o vybraných textoch, ktoré boli uvedené v rámci relácie *Andanténa*.

Tab. 1: Vybrané rozhlasové relácie pre deti uvedené v rámci programu *Dobrá noc, deti*

názov	rok vzniku	autor	interpret
<i>Buvirozprávky pre slniečko</i>	1998	D. Hevier	M. Geišberg, S. Horňáková
<i>Krajina zázračno</i>	1990	D. Hevier	P. Rúfus
<i>Osmijankove rozprávky</i>	1965 – 1971	K. Bendová	C. Filčík
<i>Pán Áčik</i>	1997	J. Uličiansky	O. Belešová
<i>Pinky Bum</i>	1996	D. Hevier	D. Hevier
<i>Stanica Ententýn</i>	1985	V. Bednár, D. Hevier, T. Janovic, J. Milčák, Š. Moravčík, J. Uličiansky	Z. Grúberová, C. Filčík, M. Dočolomanský

(archív Slovenského rozhlasu)

Potreba komunikovania s publikom a možnosť istej miery interaktivity sa prejavila aj v prípade príbehov *Osmijanka*, ktorý rozhlasových poslucháčov sprevádzal od roku 1965. Interpretátor sa im prihovárал („*Dobry večer kamaráti!*“) a na konci vyzýval deti, aby do redakcie písali tipy na ďalšie rozprávky („*Vy mi musíte pomôcť! Teraz mi napríklad musíte napísať, o ktorom zvieratku chcete rozprávku, aby som vám vybral tú najlepšiu, čo som zo sveta priniesol*“). *Osmijanko* deťom postupne vyrozprával rozprávky o zvieratkách, hračkách, princeznej, pričom do výpovedí zakomponoval cudzie slová (následne ich vysvetlil) a ponechal aj priestor pre využitie obrazotvornosti („*vtáci vyzerali ako položená trojka, jazierko bolo v podobe krásnej bledomodrej nuly, kačice ako dvojky*“; v prvej časti príjemcov oboznamuje s pôvodom svojho mena: „*Deti kreslia človeka tak, že nakreslia malú okrúhlu hlavu a k tomu veľké okrúhle brucho a to dokopy vyzerá ako osmička. A ja mám tiež malú hlavičku a bruško trocha väčšie a volám sa Janko, a tak som Osmijanko a rečným do rozhlasu.*“). *Osmijankove rozprávky* tak plnili okrem oddychovej aj didaktickú funkciu.

V osemdesiatych rokoch 20. storočia sa populárnou stala relácia *Stanica Ententýn* (v roku 1984 vysielaná ako *Ententýn*). Išlo o rozprávkovú stanicu, na jej spracovaní sa podieľalo šesť spisovateľov, traja herci a deti, ktoré odovzdávali nápady spisovateľom. Okrem nemennej zvučky relácie *Dobrá noc, deti* sa deťom na začiatku pravidelne prihovárali a program uvádzali aj En, Ten a Týn („*Keď sa končí deň, prichádza k vám En. Stačí slovo len, a hneď je tu Ten. Kto to ide s ním? Rozosmiata Týn. Stanica Ententýn.*“). Samostatná zvučka (mali ju aj ďalšie seriály) predstavovala identifikačný prvok daných titulov, deťom sa tak vždy nanovo pripomenuli seriáloví hrdinovia, s ktorými postupne zažívali príbehy so šťastným koncom.

Deväťdesiate roky priniesli viacero sérií krátkych rozprávok. D. Hevier napísal niekoľko úspešných textov pre rozhlas. Uspávankovými rozprávkami alebo rozprávkovými uspávkami nazval *Buvirozprávky pre slniečko* („*Vám sa ešte nechce spať? Budeme vám rozprávať. Vdýchneme vám do hlávok, jednu z Buvirozprávok.*“), v roku 1996 autor narozprával príbehy *Pinky Buma* („*Povolanie? Priateľ ľudí. Zvláštna črta: nerozum. Z čoho má strach? Iba z nudy. Jeho meno: Pinky Bum.*“), P. Rúfus a deti oboznamovali poslucháčov s *Krajinou zázračno* („*Sadnite si za mňa na mračno, letím do krajiny Zázračno. Je to*

najkrajšia zem v celom svete, v očiach si z nej domov odnesiete.“). K ďalším aktívnym autorom detskej tvorby patrí J. Uličiansky, ktorý pre rozhlas, okrem iného, napísal 20-dielny seriál *Pán Áčik* („Na chvoste kométy, krídlach tmy, padáčiku snov, pán Áčik priletí, schovajte ho pod perinou. Potom si pritísnete ucho k vankúšiku a počúvajte: pán Áčik vám porozpráva, čo sa mu snívalo, on je už taký. Rozpráva svoje sny na zavolanie. Vám sa určite začalo zívvať. A to tiché: ách, je pre pána Áčika znamením, že sa k vám musí ponáhľať.“). (archív Slovenského rozhlasu)

Aj súčasnosti vznikajú nové rozhlasové rozprávky a seriály, ktoré sú postupne radené do programovej štruktúry Slovenského rozhlasu. V roku 2010 (výnimočne úspešný pre detskú produkciu) bolo na rádiu Devín uvedených viac ako 200 rozprávkových premiér (ľudová aj autorská podoba). V tom istom roku bol na objednávku vytvorený aj 5-časťový seriál A. Gregušovej *Červík Ervín*. Každý deň o 7:10 sa na rádiu Devín (od roku 2007) vysiela relácia *Ranníček*. Ide o reprízy rozprávok (pôvodné autorské, ľudové, prekladové tituly), ktoré vo svojom programe využíva aj internetové rádio Junior (vysiela od roku 2010). Deviaty okruh blokovo vysiela 24 hodín denne programy (ide o reprízy) pre najmladších poslucháčov (rozprávkové hry, monologické rozprávky, pesničky pre deti, náučné programy a pod.). Slovenský rozhlas tak aj v súčasnej dobe poskytuje stály priestor pre detského príjemcu, ktorý sa v prípade tvorby a šírenia popkultúrnych textov často ocitá na periférii záujmu.

Večerníček v Slovenskej televízii

Aj v prostredí Slovenskej televízie má tvorba rozprávky na dobrú noc dlhodobú tradíciu a dostatočné kvantitatívne aj kvalitatívne zastúpenie. Počiatky možno nájsť v roku 1965, kedy televízia začala vysielať program *Rozprávka na dobrú noc*. Išlo však o nepravidelné vysielenie a relácia často splňala úlohu výplne programu. Súčasný názov *Večerníček* sa začal používať v roku 1974 a o rok neskôr sa začal vysielať vo farbe. (Kernová, 2005)

Postupnou zmenou prešla aj zvučka danej relácie. Prvé podoby boli čiernobiele, najskôr to bol ježko hrajúci na klavíri (rok 1966) z paneláka (po skončení rozprávky sa svetlá v oknách postupne zahasínali – signál pre deti ísť spať) a neskôr (1971 – 1976) dvaja handroví panáčikovia, ktorí vyskakovali z prúteného košíka a rozsvecovali a zhasínali lampu. Postava deduška Večerníčka, ktorý dodnes rámcuje rozprávku na dobrú noc sa v televízii objavila v roku 1977. Jeho autorkou bola dramaturgička A. Minichová, znelku skomponoval J. Celba a postavu nakreslil výtvarník L. Čapek. Tridsaťpäťročná zvučka je dôkazom toho, že žáner rozprávky na dobrú noc si vyžaduje stabilitu, istý stereotyp (deti potrebujú mať istotu, že psík zašteká na rovnakom mieste a deduško pozhasína všetky hviezdy), dôveru dieťaťa v daného hrdinu (deduško Večerníček sa na podnet detí stal aj predmetom seriálu *V chalúpke a za chalúpkou*, aby sa deti dozvedeli, čo robí deduško, keď nezhasína hviezdy). (Čupka, 2008; Kernová, tamtiež)

V prípade zaradenia *Večerníčka* do programovej štruktúry a jeho produkcie nastalo viacero zmien, ktoré oslabili stálu pozíciu a potrebu tohto žánru. Po roku 1989 sa výrazne obmedzila výroba animovaných filmov a vedenie STV začalo na filmových trhoch kupovať tituly rôznej kvality a postupne sa tvorba nových večerníčkov zastavila úplne. V roku 2005 (vo vedení televízie R. Rybníček) sa vysielenie *Večerníčka* presunulo na minoritný okruh Dvojku a často bolo obmedzené aj športovými prenosmi. Po zmene vedenia (B. Záhradník) sa v rámci posilnenia verejnoprávnosti na istý čas opäť vrátil na Jednotku, no jeho pozícia sa naďalej menila a obmedzovala (napríklad kvôli tipovacej relácii sa v utorky nevysielal). V súčasnosti sa *Večerníček* vysiela každý deň na druhom okruhu Slovenskej televízie o 18:30. (Košiček, 2007)

Od začiatkov uvedenia televízneho *Večerníčka* sa na Slovensku za pomoci rozličných technológií (animované, bábkové, hrané, kombinované) vyrobilo vyše 260 večerníčkových

seriálov. V Slovenskej televízii pôsobilo viacero tvorcov a dramaturgov, ktorí rozdielne pristupovali k textom, a tak mali deti možnosť oboznámiť sa s rozličnými líniami poetiky príbehov transformovaných do rozdielnych žánrov a zároveň si nájsť ten svoj. Výchovný princíp (nie však mentorský) vo svojej práci uplatňovala dramaturgička A. Minichová (večerníčky z prírody, *Novinárske rozprávky* (1977 – 1982), bábkový seriál *Miláčik*), estetický základ bol čitateľný v tituloch M. Grznárovej (okrem iného v roku 1973 uviedla najobľúbenejší animovaný seriál *Pásli ovce valasi*), mužskú poetiku s chlapčenskými hrdinami zastupovali diela dramaturga M. Kočana a súčasné dieťa sa snažil prostredníctvom textov osloviť I. Štrbka. (Glasnerová, 2012; archív STV)

Motívom pre vznik televíznej rozprávky boli predlohy rozličného charakteru (folklórne, zvieracie, realistické, humoristické rozprávky), prozaické a lyrické texty detskej literatúry (*Danka a Janka* M. Ďuričkovej, *Čin-čin* L. Podjavorinskej). Najjednoduchší spôsob realizácie predstavuje rozprávka čítaná, prípadne rozprávaná spestrená ilustráciami, rekvizitami. Rozprávač tak zastupuje rodiča pri večernom čítaní na dobrú noc. V slovenskom prostredí sa tento spôsob neosvedčil a tvorcovia využívali ďalšie možnosti produkcie *Večerníčka*. Za najprístupnejšiu techniku na vznik televíznej rozprávky na dobrú noc sa považoval papierový animovaný film. Ide o prechod medzi animovaným filmom a rozhybanou ilustráciou. Papier sa zamieňal za iné materiály (textil, drevo, šúpolie, modulit), ktoré spolu s farbou tvorili dramatický komponent daných diel (príkladom na „papieráčik“ je malá televízna groteska *Peháčik* a fantastická rozprávka *Hraškulienka*). Dramatizovaná rozprávka hraná hercami využíva v prípade žánru rozprávky na dobrú noc spôsob čiastočnej dramatizácie (príkladom je televízny seriál *Otecko sa mi nepáči*). Pomerne často boli príbehy v televízii oživené bábkami. Tento druh rozprávok si vyžadoval pomalšie tempo, jednoduchý príbeh, výstižné repliky. Prvý bábkový farebný (vo farbe uvedený v sedemdesiatych rokoch) seriál *Meduška* (autorka E. Čepčková) bol odvysielaný v roku 1969. Početnú skupinu tvoria tituly uvedené ako animovaný film (prvý animovaný večerníček je z roku 1965 *Ako si mačky kúpili televízor*). Vedúcou osobnosťou animovanej tvorby sa stal V. Kubal, ktorý svoje diela (vytvoril takmer 400 krátkych filmov) dokázal sám vytvoriť, zrežírovať a naanimovať. Rukopis jeho osobnosti nesú tituly *Puf a Muf* (jeden z prvých večerníčkov v šesťdesiatych rokoch), *Janko Hraško*, *Panáčik z križovatky* a iné. (Minichová, 1971, s. 8 – 25)

Pri zrode televíznej rozprávky na dobrú noc zohrávalo podstatnú úlohu povedomie o perцепčnej schopnosti dieťaťa v predškolskom veku a cieľom bolo rozprávkou ho pobaviť, povzbudiť, upokojiť, ale aj poučiť, vychovať, upevniť základné mravné hodnoty a vieru vo víťazstvo dobra. Povedomie o identifikácii diváka s hrdinom príbehu rešpektovali tvorcovia v plnom rozsahu a vytvárali postavy, s ktorými dieťa postupne prekonávalo (často s prvkami humoru) peripetie rozličného charakteru. Pre potrebu oboznámenia sa s hrdinom (bez výrazného charakterového pohybu) sa najčastejšie vyrábali 10 – 14-dielne seriály. (Minichová, tamtiež, s. 26 – 32) Výnimku v tomto smere predstavuje titul *Slimák Maťo a škriatok Klinček*, ktorý má až 100 častí. Za zlaté obdobie výroby sa považuje koniec šesťdesiatych rokov 20. storočia, keď redakcia spolupracovala so štúdiom Koliba. (Kernová, tamtiež)

Podobne ako v prípade rozhlasových seriálov aj televízne rozprávky obsahovali okrem tradičnej rámcovej zvučky s deduškom Večerníčkom úvodné a záverečné formulky (rovnaký zvuk a obraz), ktoré, okrem iného, môžu oboznámiť detského percipienta so známymi, dodnes citovanými textami detskej literatúry (*Čin-čin*: úvod: „*Vstalo slnko spoza hory, po nebíčku kráča. Ide budiť včielku, lienku, na konárku vtáča. A sa smeje, svetlo leje, žiar a radosť všade. Žeby zrelo žitko v poli, čerešienky v sade.*“; záver: „*Už slniečko išlo spať, za horičky, za hory. Uloží ho jeho mať do ružovej komory. Na vankúšik mäkký, biely, zaspieva mu halí-belí. Búvaj moje zlaté dieťa v mamičkinom úkrytu. A hviezdy mu zlaté svietia do svitu.*“). Televízna rozprávka tak pôsobí na detského diváka obrazom, hudbou, slovom

i ruchmi, pričom televízny divák sa nemusí stať len pasívnym pozorovateľom. A. Minichová (tamtiež, s. 39, 40) uvádza tri stupne pôsobenia televíznej rozprávky. Za prvý považuje priame sledovanie, spoluúčasť sa realizuje najmä v jazykovom pláne (vlastný monológ, citoslovcia, budovanie textu na základe videného). Druhý stupeň predstavuje doznievanie vo vedomí dieťaťa a tretí je odraz videného v hre a vo výtvarných prejavoch (v súčasnosti vzniká viacero štúdií o vplyvu médií na základe kresby a pozorovanie detí v bežnom prostredí). Nasledujúca tabuľka uvádza vybrané tituly pôvodnej slovenskej tvorby odvysielanej ako *Večerníček*.

Tab. 2: Vybrané televízne tituly uvedené v rámci programu *Večerníček*

názov	rok vzniku	réžia
<i>Bratislavské rozprávky</i>	1991	R. Urc, O. Slivka
<i>Buvirozprávky</i>	1994	M. Pospíšil
<i>Čertík Lucifuk</i>	1990	L. Beneš
<i>Čin-čin</i>	1970	J. Dudešek
<i>Čo rozprávala teta srna</i>	1992	J. Vlach
<i>Danka a Janka</i>	1971	J. Dudešek
<i>Indiánske rozprávky</i>	1985	E. Spálený, L. Vlk
<i>Jurošík</i>	1991, 2010	J. Baran
<i>Muška Svetluška</i>	1976	M. Jaško
<i>Najmenší hrdinovia</i>	1986	F. Jurišič
<i>O Petrovi</i>	1970 - 1977	V. Kubal
<i>Otecko sa mi nepáči</i>	1991	Z. Laurinc
<i>Pa a Pi</i>	1987	M. Sobota
<i>Pásli ovce valasi</i>	1973	L. Čapek
<i>Puf a Muf</i>	1969	V. Kubal
<i>Sedem vymyslených budíkov</i>	1991	M. Kačena
<i>Slimák Maťo a škriatok Klinček</i>	1978	J. Čita
<i>V chalúpkke a za chalúpkou</i>	1986	L. Čapek
<i>Vták Gabo</i>	1987	B. Šejda

(archív Slovenskej televízie)

Televízna rozprávka na dobrú noc sa stala fenoménom aj v iných krajinách (Poľsko, Maďarsko, Nemecko, Austrália, Malta, Čína, Keňa, Indonézia a iné), Česká republika nadviazala na tradíciu výroby (naďalej produkujú nové žánrovo rôznorodé texty pre deti), na Slovensku sa úspech animovaného filmu (mnohé tituly ocenené na medzinárodných festivaloch) nevyužil. V. Malík (in Kernová, tamtiež) považuje zrušenie umeleckej tvorby na Slovensku za „pohrdanie vlastnými kultúrnymi hodnotami a tradíciami, za prejav nekultúrnosti“. Mnohí animátori boli nútení opustiť animovanú tvorbu, niektorí sa uplatnili v zahraničí a istá časť odoláva komerčným tlakom v Ateliéri animovanej tvorby Filmovej a televíznej fakulty VŠMU v Bratislave.

Záver

Predstavenie žánru rozprávky na dobrú noc vo verejnoprávnom prostredí na Slovensku potvrdilo tvorivý potenciál tvorcov mediálnych obsahov, s ktorými sa niekoľko desaťročí oboznamujú celé generácie poslucháčov a divákov. Súčasný stav (predovšetkým v Slovenskej

televízii) v oblasti tvorby a šírenia však často nevyhovuje potrebám súčasného detského príjemcu. Rozprávka na dobrú sa postupne odsúva na perifériu záujmu, detskí hrdinovia sa zneužívajú na komerčné účely (deduško Večerníček v reklamnej kampani banky), pri zaradovaní akčných animovaných rozprávok sa často stráca jej pôvodná funkcia. Nevhodné animované filmy (súčasť viacerých prístupných televíznych kanálov pre deti) postupne oslabujú citlivosť detí voči násiliu, znižujú schopnosť sústredenia a ich hrdinovia ponúkajú nevhodné spôsoby riešenia daných problémov. V súvislosti s hromadným šírením cartoons uvažuje J. Zipes (2012, s. 191 – 228) o civilizácii Walta Disneyho, pričom nejde len o filmovú produkciu, ale aj celkový spôsob života (knihy, filmy, oblečenie, reštaurácie, zábavné parky). Tvorba a poznanie pôvodných textov sa pritom môže stať východiskom poznania vlastnej kultúry, literatúry a rozprávka na dobrú noc navyše môže prispieť k vytvoreniu potrebného stereotypu a istoty, ktorú dieťa v procese poznávania sveta potrebuje zažívať. Tvorcovia v oblasti detskej produkcie naďalej dúfajú, že budúce generácie sa oboznámia aj so súčasnou pôvodnou detskou tvorbou a nebudú sa musieť spoliehať len na archívne záznamy.

Literatúra a zdroje

- ČUPKA, M. 2008. *Detský kult deduška Večerníčka*. [online] 2008. Dostupné na: <http://www.amnezia.sk/article.php?1437> [cit. 12. 9. 2012].
- DAVIES, M. M.: *Children, Media and Culture*. London: Open university press, 2010, 238 s. ISBN – 10: 033522920 – 4
- FRANZ, M.-L. von: *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Praha: Portál, 1998, 184 s. ISBN 80-7178-260-2
- KERNOVÁ, M. 2005. *Večerníček si nedáme. Slovenský aj český Večerníček oslavuje 40. výročie*. [online] 2005. Dostupné na: <http://www.sme.sk/c/2379515/vecernicek-si-nedame-slovensky-aj-cesky-vecernicek-oslavuje-40-vyrocie.html> [cit. 12. 9. 2012].
- KOČIŠEK, L. 2007. *Večerníček sa bude opäť vysielat' inokedy*. [online] 2007. Dostupné na: <http://medialne.etrend.sk/televizia-spravy/-strong-vecernicek-sa-bude-opaet-vysielat-inokedy-strong-.html> [cit. 12. 9. 2012].
- MIKOLA, M.: Časové a historické súradnice rozhlasovej rozprávky alebo exkurzia do praveku nášho rozhlasu. In: *Rozprávka na javisku a v rozhlase*. Bratislava: Kabinet divadla a filmu SAV, 1998 (a). s. 64 – 67.
- MIKOLA, M.: Časové a historické súradnice rozhlasovej rozprávky alebo exkurzia do praveku nášho rozhlasu. In: *Rozprávka na javisku a v rozhlase*. Bratislava: Kabinet divadla a filmu SAV, 1998 (b). s. 64 – 67.
- MINICHOVÁ, A.: *Cesta za televíznou rozprávkou*. Bratislava: Výskumný kabinet televízneho programu v Bratislave, 1971, 137 s.
- MRLIAN, R. a kol.: *Encyklopédia dramatických umení Slovenska. 2. diel: M – Ž*. Bratislava: Encyklopedický ústav SAV a Veda, vydavateľstvo SAV, 1990. 712 s. ISBN 80-224-0001-7
- RUSNÁK, J. a kol.: *Texty elektronických médií. Stručný výkladový slovník*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2010, 291 s. ISBN 978-80-555-0256-4
- SABOL, J.: Čaro jazyka slovenských ľudových roprávok. In: *Interpretačné variácie umeleckého textu*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta, 2005, s. 207 – 215. ISBN 80-8068-371-9
- SLIACKY, O.: *Dejiny slovenskej literatúry pre deti a mládež do roku 1960*. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2007, 271 s. ISBN 978-80-89222-32-2
- ZIPES, J.: *Fairy Tales and the Art of Subversion*. New York and London: Routledge, 2012, 265 s. ISBN 978-0-415-61025-4

Iné pramene

Archív Slovenského rozhlasu

Archív Slovenskej televízie

GLASNEROVÁ, M.: Pôvodná televízna tvorba pre deti – osobný rozhovor. Bratislava. 27. 6. 2012.

PANÁKOVÁ, B.: Pôvodná rozhlasová tvorba pre deti – osobný rozhovor. Bratislava. 17. 2. 2011.

Abstract

The contribution deals with the genre of bedtime stories, its definition, characteristics, history, functions. It informs about the form and the content of selected productions broadcasted on Radio Slovakia and Slovak Television that allow children listeners to create a regular habit. Bedtime stories in the environment of commercial media are often replaced by cartoons that are not always suitable to needs of children in preschool and school age.

Tento článok bol vytvorený realizáciou projektu *Tvorba pre deti v prostredí elektronických médií*, GaPU 1/29/2012.